

Kultur

Helse

Miljø

Samfunn

Teknologi

Naturvitenskap

Podcast

Forskersonen

ANNONSE

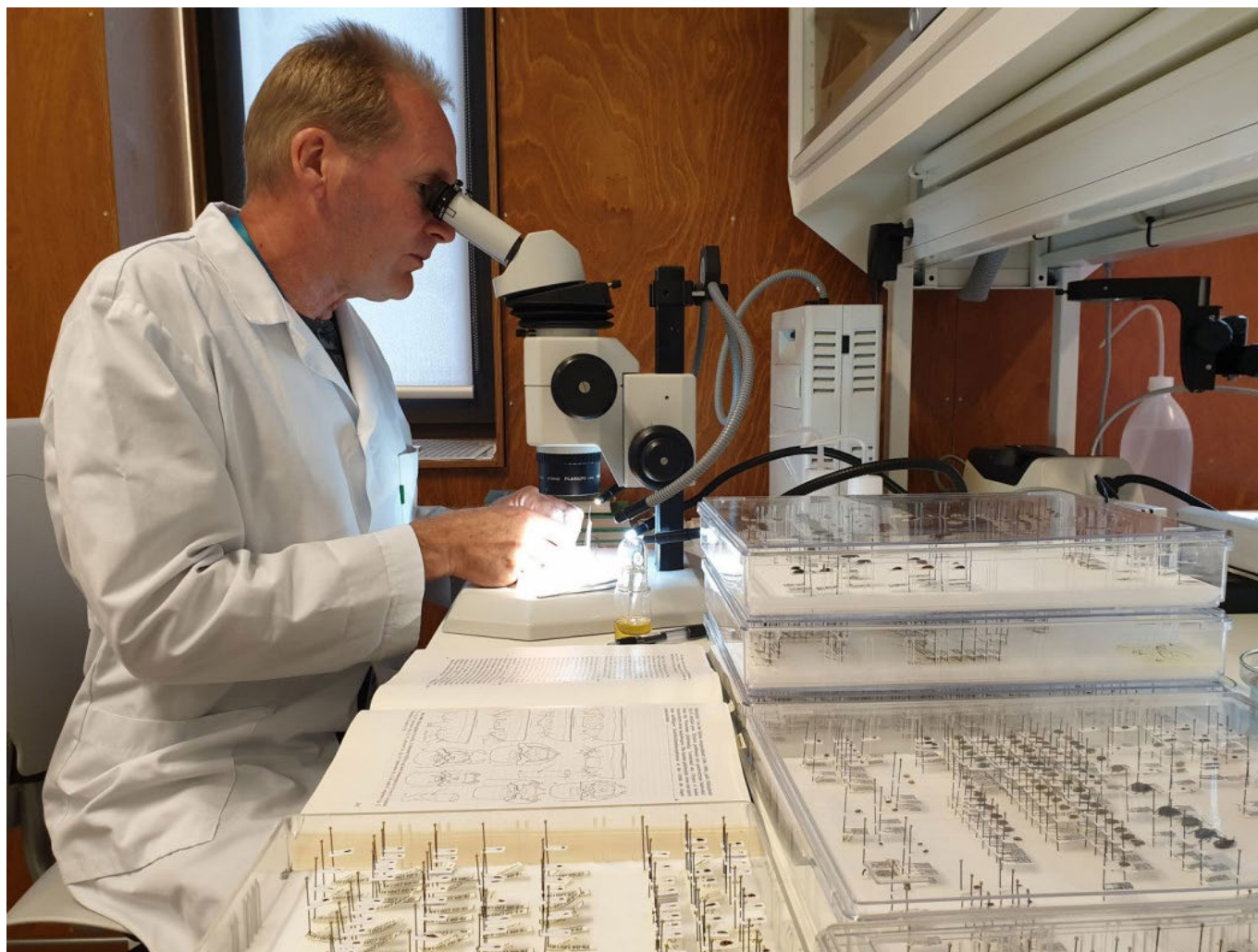

Plantepressa

- en blogg fra botanikere ved Norsk institutt for naturforskning

ANNONSE

ANNONSE

Blant hundrevis av biller på nål leter Oddvar etter den berømte nåla i høystakken – nemlig de problematiske blindpassasjerene. Foto: Arnstein Staverløkk.

Med lupa på skumle blindpassasjerer

Hva har koronavirus, veggedyr og ugressfrø til felles? De følger alle med som uønskede blindpassasjerer, og det er en stor fordel å oppdage dem tidlig.

Kristine Bakke Westergaard
FORSKER, NINA

Siri Lie Olsen
FORSKER, NINA

PUBLISERT Mandag 30. mars 2020 - 10:47

De siste ukene har vi alle smertelig fått erfare hvor store ringvirkninger et lite virus fra et eksotisk dyremarked i en by i Kina kan få. Den raske spredningen av koronaviruset SARS-CoV-2 truer vår helse og økonomi, og hastigheten og omfanget av utbruddet viser hvor globalisert vår verden er blitt. Koronaviruset er imidlertid ikke unikt. Det oppfører seg på samme måte som mange andre organismer som følger med i menneskers fotspor. Arter som ved hjelp av mennesker kommer seg til nye områder utenfor sitt naturlige leveområde, kalles fremmede arter, og de er et stort og økende problem over hele verden.

Fremmede arter på flyttefot

ANNONSE

Mennesker har alltid flyttet på seg, og andre arter har alltid fulgt med på lasset. Tenk bare på hvordan lopper, lus og rotter har fulgt menneskene opp gjennom historien. Men det vi ser i dag, er en globalisert verden hvor veldig mange mennesker og handelsvarer flytter på seg hele tiden, gjerne over lange avstander og med kort reisetid. Med på lasset følger andre arter, både de vi bevisst tar med oss og de som ubevisst følger med som blindpassasjerer enten i oss, på oss, i

vår bagasje eller med vår transport. Mens koronaviruset reiser som blindpassasjer i menneskers luftveier, vil frø av ugressplanter kunne følge med import av korn, veggedyr kan krype opp i kofferten og bli med hjem etter ferien, og villsvin vander over grensa på egne bein.

Blant de fremmede artene som på ulikt vis blir fraktet til Norge, vil en del klare å etablere seg i norsk natur. Av disse vil noen bli så problematiske at de truer naturmangfoldet, viktige økosystemtjenester og dermed også folk. Vi har mange eksempler på fremmede arter som blir problematiske når de etablerer seg i Norge, og som skaper økologiske og økonomiske ringvirkninger for oss. Pukkellaksen fra Stillehavet ble tidligere satt ut i nordrussiske elver før den invaderte norske elver i 2017. Nå truer den både naturmangfoldet i elvene og produktiviteten til vår egen laksefisk. Mange planter som tidligere har blitt brukt som hageplanter i Norge, er nå i ferd med å fortrenge norske arter en rekke steder. [Regjeringen har forbudt import, salg og utsetting av en del arter](#), men dette hjelper lite siden de allerede er godt etablert i norsk natur.

Når vi undersøker importert tuja for blindpassasjerer finner vi svært mange. I bladverket sitter det gjerne edderkopper, biller og sommerfugler, og jordklumpen er full av insekter, spretthaler og frø. Foto: Siri Lie Olsen.

Som nåla i høystakken

For å få bukt med koronaviruset, satte regjeringen midt i mars inn omfattende tiltak for å stanse smitten. Det var viktig å få iverksatt disse tiltakene før smitten hadde spredt seg for mye. Det samme gjelder problematiske fremmede arter: dersom de rekker å spre seg til store områder, kan bekjempelse være økonomisk og praktisk umulig. Det er derfor helt nødvendig at de oppdages tidlig slik at en rask respons kan iverksettes – men å finne dem er som å lete etter nåla i høystakken. Norsk institutt for naturforskning (NINA) har derfor utarbeidet et [overvåkingsopplegg for tidlig oppdagelse av fremmede planter og insekter](#) som letter lete-jobben. Målet er å oppdage nye fremmede arter før de rekker å få skikkelig fotfeste i norsk natur – og før det blir for dyrt og vanskelig å bli kvitt dem.

Å oppdage fremmede arter tidlig er imidlertid bare den nest beste løsningen. Enda bedre er det å være i forkant og stanse de fremmede artene før de i det hele tatt kommer hit. For å greie det, må vi vite hvilke spredningsveier fremmede arter kan følge inn til norsk natur. Overvåking av viktige spredningsveier er fortsatt i startgropa, men Norge har nå en etablert [overvåking over hvilke fremmede arter som følger med som blindpassasjerer med importerte hageplanter](#). De siste seks årene har NINA registrert godt over én million slike blindpassasjerer, og antall fremmede arter øker for hvert år. Mange av artene vi finner har aldri tidligere blitt registrert i Norge, og den årlige innførselen er stor. Resultatene våre viser for eksempel at vi hvert år importerer så mye hageplanter fra Nederland, at alle arter som potensielt kan medfølge som blindpassasjerer faktisk blir importert til Norge hvert eneste år.

Tøffe prioriteringer

Heldigvis er ikke alle fremmede arter (eller virus) like farlige. De færreste har vel merket at vi de siste årene har funnet flere og flere individer av en anonym bille fra New Zealand som trives med

ANNONSE

å spise alger på Skedsmo? Hvert femte år bidrar mange fagfolk til at [Artsdatabankens Fremmedartsliste](#) oppdateres, og veldig mange fremmede arter blir risikovurdert. Mange havner i kategorien «ingen kjent risiko» eller «lav risiko», mens andre vurderes til å utgjøre en potensielt høy, høy eller svært høy risiko. På denne måten får norsk forvaltning et verktøy for å prioritere hvilke fremmede arter som krever bekjempelse for å avgrense spredning, noe som er helt nødvendig med begrensede tilgjengelige midler. Virus-sykdommer vurderes på lignende vis: Regjeringen stenger ikke skolene for å demme opp for den årlige influensabølgen, men risikoen forbundet med koronaviruset er så stor at vi er nødt til å sette i verk tiltak. Foreløpig omfatter risikovurderingen av fremmede arter bare risiko for natur, men [på sikt blir forhåpentligvis også samfunnsøkonomiske vurderinger inkludert](#).

Carpelimus zealandicus, en kortvinge fra New Zealand, finner vi veldig mange individer av i jordprøvene, og også ute i norsk natur hvor den lever av alger i kompost og blomsterjord. Den har ingen kjent økologisk risiko, men er en art i rask spredning Foto: Oddvar Hanssen (t.v.) og Arnstein Staverløkk (t.h.)

[Miljødirektoratets direktør Ellen Hambro har tidligere uttalt at hun gjerne skulle ønske at vi bare kunne forby fremmede arter](#), men vi må nok regne med å leve med de aller fleste av dem som allerede er etablert i norsk natur. Vi kommer til å bli overrumplet av nye fremmede arter, og vi må være forberedt på at det ikke er mulig å forutsi hvor de kommer fra eller hvilken spredningsvei de vil bruke. På samme måte som med koronaviruset er det viktig at disse artene oppdages tidlig, at vi iverksetter de rette tiltakene mot de mest problematiske artene for å hindre spredning, og at vi hindrer etablering sånn at vi kan beskytte våre særlig sårbare naturområder.

ANNONSE

[BLOGG](#) [PLANTEPRESSA](#)

OM FORSKNING.NO

forskning.no er en nettavis med norske og internasjonale forskningsnyheter.

UNG.forskning.no er nyheter om forskning for barn og unge.

forskning.no gis ut under [Redaktørplakaten](#).

Ansvarlig redaktør / daglig leder:

Nina Kristiansen, tlf 414 55 513 / nina@forskning.no

Redaksjonssjef Bjørnar Kjensli, tlf 942 43 567

[Personvernerklæring](#)

KONTAKT OSS

epost@forskning.no / tlf 22 80 98 90

[Redaksjonen](#) – ansatte

Annonser: Kåre Borgan, 917 72 217

Stillingsmarked: Preben Forberg, 413 10 879

Sandakerveien 24 C (Myrens verksted), Bygg D3

Pb 5 Torshov, 0412 Oslo

FØLG OSS

[@forskningno](#)

[/forskning.no](#)

[/UNG.forskning.no](#)

VÅRE SAMARBEIDSPARTNERE

Artsdatabanken

De nasjonale forskningsetiske komiteene

De regionale forskningsfondene

Diku – Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning

Fafo

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering

Forsknings- og utviklingsavdelingen, Psykisk helse og rus, Vestre Viken HF

Forsvarets forskningsinstitutt

Framsenteret

GenØk – Senter for biosikkerhet

Handelshøgskolen BI

Havforskningsinstituttet

Høgskolen i Innlandet

Høgskolen i Molde

Høgskolen i Østfold

Høgskulen på Vestlandet

Høyskolen Kristiania

Institutt for samfunnsforskning

KS FoU

Kompetanse Norge

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter KRUS

Meteorologisk institutt

NIBIO

NIKU Norsk institutt for kulturminneforskning

NLA Høgskolen

NMBU - Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

NORSØK – Norsk senter for økologisk landbruk

NSD – Norsk senter for forskningsdata

NTNU

Narviksenteret

Nasjonalt kompetansetjeneste for aldring og helse

Nasjonalforeningen for folkehelsen

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Nasjonalt senter for e-helseforskning

Nasjonalt senter for kvinnehelseforskning

Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge - NUBU

Nofima

Nokut

Nord universitet

Nordlandsforskning

Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE)

Norges Geotekniske Institutt

Norges Handelshøgskole

Norges forskningsråd

Norges geologiske undersøkelse

Norges idrettshøgskole

Norges musikkhøgskole

Norsk Polarinstitutt

Norsk Regnesentral

Norsk Utenrikspolitisk Institutt

Norsk institutt for naturforskning (NINA)

Norsk institutt for vannforskning (NIVA)

Opplysningskontoret for Meieriprodukter

OsloMet – storbyuniversitetet

Polithøgskolen

RBUP Øst og Sør

Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning

SINTEF

Senter for grunnforskning (CAS)

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Simula Research Laboratory

Statens Vegvesen FoU

Statped

Sykehuset Innlandet HF

Tannhelsetjenestens kompetansesentre

UIT Norges arktiske universitet

Universitetet i Agder

Universitetet i Bergen

Universitetet i Oslo

Universitetet i Stavanger

Universitetet i Sørøst-Norge

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)

Vestlandsforskning

Veterinærinstituttet

